

Berättelserna som föddes i en säng

Berättelse

Om du blundar och försöker se en berömd författare framför dig, dyker kanske en viss bild upp: ett stort skrivbord, höga pappershögar, en lampa som lyser sent på kvällen. För Astrid Lindgren var verkligheten en helt annan – och mycket mer vardaglig. Hennes världskända berättelser tog sina första steg på ett oväntat ställe: i sängen, tidigt på morgonen, innan resten av huset hade vaknat.

Astrid hade en fast och nästan helig rutin. Hon vaknade vid sjutiden, men i stället för att gå upp blev hon liggande kvar en stund. Med ett block i knät och en penna i handen lät hon orden komma i den tysta morgontimmen. Det var här, under täcket, som Pippi Långstrump fyllde sina kappsäckar med guld, som Emil hittade på nya hyss i Lönneberga och som Bröderna Lejonhjärta red mot Nangijala. Sängen var hennes arbetsplats, och morgonen hennes bästa tid.

Men hade en nyfiken besökare lyckats kika i blocket, hade hon förmodligen inte förstått ett enda ord. Astrid skrev nämligen inte med vanlig handstil, utan med stenografi – ett system av snabbskrift där hela ord krymper till korta tecken, streck och krokar. Hon hade lärt sig det som ung kvinna på 1920-talet, under sin utbildning till kontorist, långt innan hon ens drömde om att bli författare. Den färdigheten visade sig bli ovärderlig. Med stenografen kunde hon skriva nästan lika fort som hon tänkte, och fånga idéerna i samma ögonblick som de kom. Samtidigt gjorde tecknen hennes texter nästan privata. I praktiken var hon den enda som kunde läsa det hon skrev – ett slags hemligt språk mellan henne och pappret.

Morgonens block var dock bara första utkastet. På eftermiddagen satte hon sig vid skrivmaskinen och gjorde det mödosamma arbetet att förvandla tecknen till färdig text. Hon läste igenom sin snabbskrift, skrev rent berättelsen och slipade på den medan hon arbetade. Ett ord byttes ut mot ett bättre, en mening ströks, en scen fick växa eller försvinna. Det är värt att minnas: bakom de lätta, lekfulla böckerna låg ett tålmodigt och noggrant hantverk. Berättelserna kändes självklara för läsaren just för att Astrid hade arbetat så hårt med dem.

På det här sättet skrev hon i decennier, block efter block, morgon efter morgon. När man räknar samman alltihop blir det mer än 600 bevarade stenografiblock, i dag förvarade i arkiv. Längre var de en sluten skatt, eftersom stenografi numera är en nästan bortglömd konst som väldigt få behärskar. På senare år har forskare börjat tyda dem på nytt, ibland med hjälp av datorer som tränas att känna igen hennes tecken. Det mödosamma arbetet är värt det. I blocken framträder nämligen något som de tryckta böckerna aldrig avslöjar: själva tänkandet bakom orden. Här syns hennes tvekan, hennes strykningar och de idéer som aldrig nådde fram till läsarna. Man kommer så nära man kan komma ögonblicket då en berättelse blir till.

Det finns något tilltalande i den bilden. En av Sveriges allra största berättare inledde inte sina dagar med stora gester eller ett påkostat arbetsrum. Hon började med det enklaste tänkbara: en penna, ett block och en stilla stund för sig själv innan världen vaknade. Kanske ligger det en lärdom där, också

för den som inte är författare. Det stora behöver inte börja med stora medel. Ibland börjar det i det allra mest vardagliga – om man bara ger sig själv tid och plats att lyssna inåt.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
vardaglig	enkel och vanlig, som hör till en vanlig dag
en rutin	något man gör regelbundet, på samma sätt varje gång
helig	här: mycket viktig, något man inte rör
ett hyss	Barnen hittade på ett hyss och gömde lärarens väska.
en kappsäck	en gammaldags resväska
stenografi	en snabbskrift där ord blir korta tecken och streck
en kontorist	en person som arbetar med skrift och papper på ett kontor
ovärderlig	så värdefull att man inte kan sätta ett pris på den
ett utkast	en första, ofärdig version av en text
mödosam	som kräver mycket arbete och tålamod
slipa på något	förbättra något lite i taget
ett hantverk	ett skickligt arbete man lär sig och gör med omsorg
bevarad	sparad så att den finns kvar
tyda	förstå och läsa något svårt
framträda	komma fram, bli synligt
tilltalande	trevlig, något man tycker om

Läsförståelsefrågor

1. Vad är textens huvudpoäng om hur Astrid Lindgren arbetade?
 1. Att hon hade ett påkostat arbetsrum med stort skrivbord
 2. Att stora berättelser kunde börja i något mycket enkelt och vardagligt
 3. Att hon bara skrev på eftermiddagarna vid skrivmaskinen
2. Varför var stenografin "ovärderlig" för Astrid?
 1. Den gjorde hennes handstil vacker
 2. Den lät henne skriva nästan lika fort som hon tänkte
 3. Den gjorde att andra lätt kunde läsa hennes texter
3. Vad gjorde Astrid vid skrivmaskinen på eftermiddagen?
 1. Skrev rent texten och förbättrade den
 2. Lärde sig stenografi
 3. Läste andra författares böcker
4. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Astrid lärde sig stenografi innan hon blev författare.
 2. I dag kan de flesta svenskar läsa stenografi utan problem.
 3. Forskare använder ibland datorer för att tyda hennes block.
5. Texten säger att tecknen var "ett slags hemligt språk mellan henne och pappret". Förklara vad som menas.
6. Varför säger texten att det är "värt att minnas" att det låg ett tålmodigt hantverk bakom de lekfulla böckerna?
7. Vad är det i stenografiblocken som de färdiga, tryckta böckerna aldrig kan visa?
8. I sista stycket dras en lärdom som gäller även den som inte är författare. Vad är den lärdomen, med egna ord?
9. Den här texten handlar om *hur* Astrid arbetade, inte om hennes böckers innehåll eller hennes opinionsarbete. Varför kan det vara värdefullt att veta hur en författare faktiskt arbetar?

Facit

1. **b)** Att stora berättelser kunde börja i något mycket enkelt och vardagligt.
2. **b)** Den lät henne skriva nästan lika fort som hon tänkte.
3. **a)** Skrev rent texten och förbättrade den. (*Bytte ord, strök meningar, slipade på berättelsen.*)
4. 1. **Ja** – hon lärde sig det som ung kontorist, “långt innan hon ens drömde om att bli författare”. **b) Nej** – stenografi beskrivs som en nästan bortglömd konst som väldigt få behärskar. **c) Ja** – datorer tränas att känna igen hennes tecken.
5. Exempel på svar: *Att nästan bara hon själv kunde läsa tecknen, så texten var privat – som ett språk bara hon och pappret delade.*
6. Exempel på svar: *För att böckerna känns lätta och självklara, men det berodde på hårt och noggrant arbete. Man ska inte tro att det var enkelt bara för att resultatet ser enkelt ut.* (Godkänn motiverade svar.)
7. Exempel på svar: *Själva tänkandet bakom orden – hennes tvekan, strykningar och idéer som aldrig kom med i böckerna.*
8. Exempel på svar: *Att stora saker inte behöver börja med stora medel; det räcker ofta med enkla verktyg, tid och lugn att lyssna inåt.* (Godkänn rimliga tolkningar.)
9. Exempel på svar: *Det visar att skapande är ett hantverk man kan lära sig och öva, inte bara talang eller magi. Det kan inspirera och avdramatisera det egna skrivandet.* (Godkänn svar som kopplar till texten.)

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering. Att skriva av en mening ur texten räcker inte – eleven ska visa förståelse.

FÖR LÄRAREN

Reflekterande nivå (grundläggande/B1+). Tema: kreativt hantverk, arbetsvanor och hur en text blir till. Texten är medvetet en närbild som kompletterar både Pippi-berättelsen och biografien om opinionsarbetet – fokus ligger på *processen*, inte på verken. Frågorna 5–9 tränar inferens och slutledning. Notera att forskningen om stenografiblocken (bl.a. genom Svenska barnboksinstitutet och Uppsala universitet) fortfarande pågår; texten påstår inte att allt material är uttytt.

Diskussionsfrågor

- Astrid hade en fast morgonrutin och en plats där hon arbetade bäst. Hur viktiga är rutiner och miljö för att man ska lyckas med något svårt?
- Stenografi är i dag nästan bortglömd. Vad händer när en kunskap eller färdighet försvinner ur ett samhälle? Kan du ge exempel?
- Texten menar att “det stora behöver inte börja med stora medel”. Håller du med? Tänk på något du själv vill uppnå.

- **Skriv (sammanhängande text):** Beskriv en vana eller rutin som hjälper dig att lära dig eller skapa något. Förklara vad du gör, var och när – och varför det fungerar för just dig. Skriv minst en halv sida.

Källor och faktagranskning

- Astrid Lindgrens officiella webbplats: astridlindgren.com (om hennes liv, Pippi och opinionsarbetet)
- Nationalencyklopedin (ne.se): Astrid Lindgren
- Wikipedia: Astrid Lindgren; Pippi Långstrump (roman); Pomperipossa i Monismanien

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Lasse föddes i Köpenhamn 1926. Pippi refuserades av Bonniers 1944 och vann sedan förstapris hos Rabén & Sjögren 1945. Pomperipossa (1976) gällde en marginalskatt på 102 %.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.